PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

недорозвитком мовлення дають позитивні результати. Метод сенсорної інтеграції задовольняє потребу кожної дитини в усвідомленні себе та оточуючого середовища, забезпечує розвиток сенсорних, моторних, мовленнєвих, пізнавальних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Айрес Э. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. Теревинф, 2017. 277 с.*
2. *Антохіна Н. В. Використання методів сенсорної інтеграції в роботі з дітьми, що мають порушення зору в умовах ДНЗ . Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Лисичанськ, 2016. 198 с.*
3. *Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи : Видавничий Дім «Слово», 2008.*
4. *Монтесорі М. Допоможи мені це зробити самому. Упорядники Богуславський М. В., орнетів М. В. « арапуз», 2005. 272 с.*
5. *Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. С. 24-31.*
6. *Фаласеніді Т. М. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. Молодий вчений, 2017. №9 (49).*
7. *Шеремет М. . Логопедія. Підручник : ВД «Слово», 2014. 675 с.*

УДК376.053.4 – 056.264

К. О. Зелінська-Любченко
кандидат педагогічних наук,
ст. викладач
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
Л. К. Смовська
вчитель-логопед
Лизогубовослобідського НВ
«ЗОШ І -ІІІ ступенів-дитячий садок

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлено особливості комунікативної діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

В статье освещены особенности коммуникативной деятельности детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи.

The features of the communicative skills of preschool children with general speech underdevelopment highlights in the article.

Ключові слова: *комунікативна діяльність, діти дошкільного віку, звуковимова, граматична будова мовлення, зв'язне мовлення, загальне недорозвинення мовлення.*

Ключевые слова*: коммуникативная деятельность, дети дошкольного возраста, звукопроизношение, грамматический строй речи, связная речь, общее недоразвитие речи.*

Key words: *communication skills, preschool children, sound pronunciation, grammatical structure of speech, coherent speech, general speech underdevelopment.*

Постановка проблеми. Незважаючи на значний прогрес у галузі

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

спеціальної освіти, проблема комунікативної діяльності дітей із загальним недорозвиненням мовлення й на сьогодні є актуальною.

Через порушення вимови, аграматизми і укорочення довжини слів висловлювання цієї категорії дітей незрозумілі для навколишніх. Вже на ранніх етапах засвоєння рідної мови у дітей із порушеннями розвитку мовлення виявляється гострий дефіцит у тих елементах мовлення, які є носіями не лексичних, а граматичних значень, що пов'язано з дефектом функцій спілкування і переважанням механізму імітації почутих слів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми недостатнього спілкування, темпу розвитку мовлення й інших психічних процесів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення відзначаються у працях А. В. Брушлінскої, А. В. Запорожець, І. В. Дубровіної, Г. М. Кучинського, М. І. Лісіної, А. М. Матюшкіна, О. О. Смирнової, А. Г. Рузської, Ф. А. Сохіна та багатьох інших.

Про провідні причини порушення зв'язного мовлення у цієї категорії дітей писали В. К. Воробйова, Б. М. Гріншпун, Р. Є. Левіна, Т. Б. Філічева та інші. Автори зазначають, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення спостерігаються стійкі лексико-граматичні та фонетико-фонематичні мовленнєві порушення, що у свою чергу перешкоджає повноцінному їх спілкуванню. Саме тому розвиток комунікативної діяльності дітей із зазначеними порушеннями набуває надзвичайно важливого значення.

Мета статті – висвітлити особливості комунікативної діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для дітей із загальним недорозвиненням мовлення характерна недостатня сформованість процесів, тісно пов'язаних з комунікативною діяльністю, а саме: порушення уваги і пам'яті; артикуляційної і пальчикової моторики; недостатня сформованість словесно-логічного мислення 2, с. 24 .

Порушення уваги і пам'яті проявляється в таких дітей у наступному: вони важко відновлюють порядок предметів або картинок після їх перестановки, не помічають неточності в малюнках-жартах, не завжди виділяють предмети, геометричні фігури або слова за заданою ознакою. Порушення артикуляції звуків цих дітей призводить до їх дефектної вимови, а часто і до загальної невиразності, розмитості мовлення 4, с. 19 – 21].

У значної більшості дітей із ЗНМ пальці малорухливі, рухи їх неточні або неузгоджені. Більшість тримають ложку в кулаці або з важкістю беруть правильно пензлик і олівець, іноді не можуть застібати ґудзики, зашнуровувати черевики тощо. Про зв'язок пальчикової моторики і мовленнєвої функції зазначено у дослідженнях вчених Інституту фізіології дітей і підлітків (А. В. Антакова-Фоміна, М. І. Кольцова, О. І. Ісеніна). Вони встановили, що якщо рухи пальців відповідають

віку, то й мовлення відповідає віку, якщо ж розвиток рухів відстає, то і мовлення не відповідає віковим нормам 3, с. 45 .

Словесно-логічне мислення дітей із мовленнєвим недорозвиненням трохи нижче вікової норми. Діти відчувають труднощі під час класифікації предметів, узагальненні явищ і ознак. Нерідко їх судження і умовиводи бідні, уривчасті, логічно не пов'язані один з одним. Всі перераховані процеси тісно пов'язані з мовленням, і іноді важко буває визначити, що є причиною, а що наслідком 1, с. 121 .

Характерологічні особливості дітей із загальним недорозвиненням мовлення досить помітні. Вони проявляються на заняттях, в ігровій та побутовій діяльності. На заняттях частина дітей швидко втомлюються, починають крутитися, розмовляти, тобто перестають сприймати навчальний матеріал. Інші, навпаки, сидять тихо, спокійно, але на питання не відповідають або відповідають неправильно, завдання не сприймають, а іноді не можуть повторити навіть відповідь товариша 2, с. 88 .

Значний інтерес у науковому світі становлять дослідження, присвячені з'ясуванню особливостей формування комунікативної діяльності дітей дошкільного віку із ЗНМ.

Р. Є. Левіна, Б. М. Гріншпун, Т. Б. Філічева зазначають, що у таких дітей спостерігаються стійкі лексико-граматичні та фонетико-фонематичні порушення мовлення. Спонтанне формування мовленнєвих здібностей у них або неможливе, або відбувається дисгармонійно. Це призводить до проблем у комунікативній сфері спілкування, ускладнень під час здійснення колективних видів діяльності, емоційної нестійкості, появи негативних рис особистості, спотворення самооцінки, труднощів із соціальною адаптацією 3, с. 46 .

За даними досліджень цих авторів, для самостійних монологічних висловлювань дітей із ЗНМ характерні відсутність самостійності у складанні розповідей, порушення логічної послідовності викладу, смислові пропуски, незавершеність фрагментів-мікротем, тривалі паузи на межах фраз або їх частин. Виявляються серйозні недоліки в синтаксичній організації висловлювань – порушення синтаксичного зв'язку між фразами, перш за все, через невідповідність видочасових форм дієслів у реченнях, які йдуть одне за одним.

Аналізуючи процедуру складання зв'язної розповіді на підставі заданої програми у вигляді послідовності малюнків, В. К. Воробйова вказує на значні відмінності в успішності виконання даного завдання дітьми із системним недорозвиненням мовлення: від побудови повідомлень на основі деформованого предикативного ряду та констатації розрізнених фактів і дій до розповідей з межами ієрархічної будови за рахунок чіткої визначеності тимчасової послідовності.

Сповільнений темп розвитку мовленнєвої здатності, наявність

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com

специфічних особливостей у формуванні мовленнєвих орієнтирів найбільш помітно позначаються на навчанні дітей із ЗНМ I–III рівнів (за класифікацією Р. Є. Левіної). Менший вплив ці чинники справляють на дітей зі слабкими проявами дефіцитарності мовленнєвої здатності (IV рівень ЗНМ, за Т. Б. Філічевою), проте під час вступу до школи у них також відзначається недостатній рівень «шкільної зрілості», що надалі ускладнює шкільну адаптацію 5, с. 97 .

Проблема вивчення розвитку діалогічного мовлення у дітей не втрачає своєї актуальності в педагогіці та психології протягом багатьох років, оскільки мовлення, будучи засобом спілкування і знаряддям мислення, виникає і розвивається в процесі спілкування. Потреба в спілкуванні виникає в онтогенезі дуже рано і стимулює мовленнєвий і психічний розвиток дитини у цілому, сприяє активізації пізнавально-розумових процесів, формує її особистість.

При недостатньому спілкуванні темп розвитку мовлення й інших психічних процесів сповільнюється (А. В. Брушлінскій, А. В. Запорожець, І. В. Дубровіна, Г. М. Кучинський, М. І. Лісіна, О. О. Смирнова, Ф. А. Сохін, А. Г. Рузська та багато ін.). Є і зворотня залежність, яка спостерігається найчастіше при різних відхиленнях у розвитку, коли дефіцит комунікативних та комунікативно-мовленнєвих засобів призводить до різкого зниження рівня спілкування, обмеження соціальних контактів і спотворення міжособистісних відносин.

Спеціальні дослідження в області спеціальної психології та педагогіки, спрямовані на вивчення загальних і специфічних особливостей психічного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я, показали, що для всіх категорій «проблемних» дошкільників є характерним недорозвинення всіх видів діяльності, насамперед гри. Недорозвинення гри виражається, перш за все, в бідності соціального змісту, домінуванні предметного плану, нестійкості рольової поведінки, бідності та відсутності продуктивного спілкування, не сформованістю кооперативних умінь, зниженні ігрового програмування, довільності, плануванні тощо 4, с. 88 .

Переконливо доведено, що рольова гра в цьому випадку не набуває статусу провідної діяльності і що її вплив на розвиток дитини надзвичайно малий, а з часом і мізерний. Разом з тим відомо, що саме в грі створюються умови безпосереднього предметно-практичного співробітництва, ігрового партнерства, коли спілкування оптимально мотивоване. Проблема становлення дитини як партнера в діалозі надзвичайно актуальне в спеціальній психології та педагогіці, особливо в логопедії. Обмежена можливість дошкільника із ЗНМ в оволодінні комунікативно-мовленнєвими засобами чинить деструктивний вплив на весь його соціальний вигляд, призводить до

виникнення негативних рис характеру, нестійкості до фрустрації, агресивно-захисним проявам.

При достатньому дослідженні та розробці прийомів подолання фонетико-фонематичних, лексико-граматичних порушень і формування зв'язного мовлення проблема вивчення і розвитку комунікативних умінь у дітей із ЗНМ вивчена недостатньо. Майже немає досліджень, спрямованих на вивчення діалогу, діалогічного мовлення як компонента системи комунікативно-діяльнісної взаємодії 2; 4. Розгляд комунікативно-діяльнісної взаємодії як цілісної системи, що складається з предметно-практичного співробітництва і виникненню на його основі діалогу, має значення не тільки для спеціальної педагогіки, але й для дошкільної педагогіки та дитячої психології. Це дозволить створювати продуктивні технології в різних областях дошкільної освіти, де будуть використані спільні види діяльності як форма навчання.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що діти із загальним недорозвиненням мовлення зазнають великих труднощів у розвитку комунікативної діяльності. Описані специфічні особливості становлення комунікативної взаємодії дітей із ЗНМ дозволяє уточнити структуру дефекту, доповнити характеристику мовленнєвого розвитку дітей і здійснити більш обґрунтовану диференціальну діагностику загального недорозвинення мовлення і схожих станів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гаврa Д. П. Основы теории коммуникации. Питер : 1-е изд. СПб, 2011. 288 с.*
2. *Глухов В. П. Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общин речевым недоразвитием. Москва, 2009. 144 с*
3. *Гриншпун Б. М., Силиверстов В. И., Развитие коммуникативных умений и навыков у дошкольников в процессе логопедической работы над связной речью // Дефектология, 1988, №3. С. 44 – 48.*
4. *аше Г. А. Подготовка к школе детей с недостатками речи // Пособие для логопеда. Москва : Просвещение, 1985. 207 с.*
5. *Смирнова Е. О. Особенности общения с дошкольниками: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. Заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2000. 160 с.*

УДК 616.89-008.434.3-085:376-056.264

О. І. Коленко
магістрант спеціальності Спеціальна освіта (Логопедія.Спеціальна психологія)
А. І. Кравченко
кандидат педагогічних наук, професор Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

МЕТОДИ РЕФЛЕКСОТЕРАПІЇ В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ

У статті розглядаються методи рефлексотерапії, як складові комплексної медико-педагогічної реабілітації дітей дошкільного віку з проя-